

Conclusions

A continuació es recullen les conclusions relatives als sis capítols que configuren l'informe. **L'any 2009 es van registrar 31 conflictes armats, encara que en finalitzar l'any solament romanien actius 29.** Durant el 2009 la victòria militar de l'Exèrcit de Sri Lanka sobre l'LTTE i la reducció de les hostilitats a l'estat indi de Nagalàndia va fer que ambdós contextos deixessin de ser considerats conflictes armats. Respecte a l'any anterior, la xifra de conflictes armats ha estat la mateixa (31) i l'única variació ha estat la inclusió del Sudan (meridional), que va experimentar un greu increment de la violència. **La gran majoria dels conflictes armats van tenir lloc a Àsia (14) i Àfrica (10), seguides d'Europa (tres), Orient Mitjà (tres) i Amèrica (1).** En tots els casos analitzats, l'Estat va ser una de les parts contendents, encara que en nombrosos conflictes es van produir enfrontaments freqüents entre actors armats no estatals o actes de violència comunitària. Tots els conflictes, a excepció de la disputa entre Israel i Palestina, van ser interns (14) o interns internacionalitzats (16).

Encara que els conflictes armats són multicausals, cal remarcar **que gairebé dos de cada tres conflictes (19 sobre 31) fan referència principalment a aspiracions identitàries o demandes de més autogovern.** D'altra banda, **existeixen 14 casos en els quals la incompatibilitat principal està vinculada a l'oposició a un determinat Govern o al sistema polític, econòmic, social o ideològic d'un Estat.** Finalment, existeixen diversos conflictes –Iraq, Nigèria (Delta del Níger), Pakistan (Balutxistan), RD Congo (est), Sudan (Darfur) o Sudan (meridional)– en els quals el control dels recursos i el territori són aspectes fonamentals per entendre l'origen i la dinàmica de les disputes bèl·liques, encara que, en molts altres casos, el control o accés als recursos alimentaris aguditza el conflicte. Pel que fa a la intensitat, van ser nou els casos –Afganistan, Colòmbia, Iraq, RD Congo (est), Pakistan (nord-oest), Somàlia, Sri Lanka, Sudan (meridional) i Uganda (nord)– amb nivells molt elevats de violència, que van provocar la mort d'unes 1.000 persones, encara que en alguns d'aquests casos com Afganistan, Pakistan (nord-oest), Iraq, Sri Lanka o Somàlia la xifra de mortalitat va ser molt més elevada. Com l'any passat, la major part dels conflictes armats van registrar una intensitat mitjana (15), mentre que els set casos restants –Índia (Nagalàndia), Filipines (Mindanao-Abu Sayyaf), Filipines (NPA), Myanmar, R. Centreafricana, Rússia (Txetxènia) i Rússia (Ingúixia)– van registrar una intensitat baixa.

Com en anys anteriors, **les situacions de tensió es van concentrar a Àfrica i a Àsia.** De les **76 tensions comptabilitzades en l'àmbit global durant el 2009**, un total de 48 van tenir lloc en aquestes dues regions, 26 i 22 respectivament, mentre que la resta es va repartir geogràficament en l'ordre següent: Europa (13 casos), Orient Mitjà (9) i Amèrica (6). En aquest període, **la gran majoria de les tensions es van aguditzar o van mantenir nivells similars de violència i de mobilització política i social.** En menys d'una quarta part dels casos es va registrar un descens de la violència. En aquest

sentit, cal destacar que la major part de les tensions van presentar una intensitat mitjana o baixa, 42 i 23 casos, respectivament. No obstant això, en l'escenari mundial **van destacar onze crisis d'alta intensitat:** Etiòpia, la regió etiòp d'Oròmia, Guinea, Nigèria, Sudan, Pakistan, Iran, Sri Lanka, la regió xinesa de Turquestan Oriental, Perú i la república russa de Daguestan. Com es posa en evidència en aquest llistat, la majoria d'aquestes tensions d'alta intensitat van tenir lloc a Àfrica i a Àsia, seguint el patró de distribució geogràfica de les situacions de tensió.

Quant a la relació entre l'escenari en què es desenvolupa la tensió i els actors involucrats, les dades de 2009 van ratificar les dinàmiques observades en anys precedents. **La majoria de les tensions van tenir un caràcter intern,** seguides de situacions de tensió internes amb elements d'internacionalització i de crisi de caràcter internacional. Les motivacions darrere d'aquestes crisis també van continuar la tendència d'anys anteriors. Encara que en la majoria dels casos es tracta de crisis multicausals, **el principal factor detonant de la tensió va estar relacionat amb l'oposició a un govern.** Aquest factor va ser present en gairebé la meitat (49%) de les tensions, que també van estar vinculades a aspiracions identitàries (42%), a demandes d'autodeterminació (30%), a l'oposició al sistema establert en un Estat (21%), i a pugnes pel control de recursos (16%) o territoris (12%). Cal destacar que en les 76 tensions, els governs van ser un actor rellevant i que hi havia grups armats presents en gairebé la meitat dels casos observats durant el 2009.

Durant l'any van acabar les negociacions amb diferents grups armats en nou contextos de violència; destaca **l'acord de pau aconseguit a Somàlia entre el Govern Federal de Transició i la facció moderada de la coalició opositora ARS,** que ja forma part del nou Govern. En comparació de l'any 2008, van augmentar els processos que es van consolidar, van disminuir els que es produïen amb interrupcions, però es van incrementar els casos de conflictes en els quals es va trencar el procés de negociació o no es va poder posar en marxa (32,3% dels casos): destaca el **fracàs de les negociacions a Sri Lanka** per la victòria militar de les Forces Armades sobre els tàmls agrupats a l'LTTE.

En termes generals, l'any 2009 **el 36% de les negociacions van anar bé o van acabar de forma satisfactòria.** En un percentatge similar, les negociacions han hagut de sortejar serioses dificultats, i un 16% van anar realment malament. Un dels aspectes més significatius de l'any va ser **l'inici d'acostaments entre el Govern turc i els kurds del PKK, a través de propostes d'ambdues parts que podrien permetre l'inici d'un diàleg directe al llarg del 2010.**

Durant l'any **les crisis humanitàries van afectar 30 països** que, en major o menor mesura, pateixen conflictes armats o situacions d'instabilitat política. Aquesta conjuntura va ser la que va propiciar que les organitza-

cions humanitàries es veiessin obligades a interrompre la seva feina d'assistència en reiterades ocasions durant l'any, la qual cosa va contribuir a agreujar la situació dels afectats per la crisi. Els treballadors humanitaris es van convertir un any més en objectiu dels grups armats i de la delinqüència en les zones on desenvolupaven les seves operacions; és especialment preocupant aquesta realitat a Kivu Nord (RD Congo), on en un any es van superar llargament el centenar d'atacs. La situació de la població desplaçada interna en els conflictes armats de Sri Lanka i les Filipines va ser especialment preocupant per les restriccions imposades pels governs a l'entrada de personal humanitari als camps d'acollida. I, en general, **el retorn de les persones desplaçades per la violència es va veure alentit aquest any** en la majoria dels contextos afectats per crisis humanitàries, a causa de la persistència de la inseguretat. D'altra banda, les dades del PMA, que xifraven en **1.000 milions el nombre de persones afectades per la fam al món**, van posar en relleu el perllongat impacte de la crisi alimentària del 2008 i la necessitat d'una resposta global per part de la comunitat internacional.

Referent a les **donacions** de la comunitat internacional per finançar les tasques d'assistència humanitària, va destacar la **disminució del finançament global en un 15%** respecte a la xifra assolida el 2008. Les crides més afectades per la falta de fons van ser les d'emergència o *flash appeals*, que només van aconseguir recaptar una mitjana del 49% del sol·licitat, enfront del 68% assolit el 2008. L'OCHA va atribuir aquesta disminució de les donacions a la crisi financera global. D'altra banda, amb motiu de la celebració del primer Dia Mundial de l'Acció Humanitària, diversos analistes van assenyalar la **reducció progressiva de l'espai humanitari** i el perill que suposava per al personal en el terreny la confusió entre l'aspecte militar i l'humanitari en contextos de violència.

Amb relació als drets humans, van ser molts els estats que van cometre greus i sistemàtiques violacions dels drets humans al llarg del 2009 tal com es detalla en els indicadors que configuren l'**Índex de Drets Humans 2009 de l'Escola de Cultura de Pau**. Aquest índex, que mesura el grau de desprotecció i incompliment de les obligacions dels estats respecte als drets humans en 195 països, remarca també, a través dels seus indicadors, que en un gran nombre de països (122) va haver-hi pràctiques discriminatòries sistemàtiques (per raó de raça, ètnia, religió, gènere, orientació sexual o lloc de procedència). En 103 països es van aplicar tortures i maltractaments; en altres 66 països es van dur a terme detencions arbitràries de manera sistemàtica i el nombre de països en els quals es van produir execucions extrajudicials va augmentar a 63. Finalment, en 78 estats va imperar un clima total d'impunitat respecte a les violacions de drets humans que es van cometre. En aquest sentit, s'han reiterat les dificultats quotidianes que afronten nombroses persones i organitzacions per fer valer els drets humans i les llibertats fonamentals en la majoria de països del món; els principals grups afectats són les minories, els professionals dels mitjans de comunicació, els defensors dels drets humans i els opositors polítics. D'altra banda, **la denominada lluita contra el terrorisme internacional va continuar soscauant els drets humans** en tots els continents. Els estats

que havien recorregut en anys anteriors a pràctiques prohibides pel Dret Internacional, i que van afirmar que les aplicarien de manera provisional, van propiciar la tendència al fet que tinguessin un caràcter permanent. D'altra banda, la celebració del **20è aniversari de la Convenció dels Drets del Nen** es va dur a terme en un clima de violació generalitzada dels drets dels menors en un gran nombre de països. No obstant això, cal destacar com a nota positiva la previsible ràpida entrada en vigor de la Convenció Internacional per a la Protecció de Totes les Persones contra les Desaparicions Forçades, adoptada per l'Assemblea General el desembre de 2006.

Amb relació als processos de **justícia transicional**, cal lamentar, en primer lloc, l'absència de debat públic respecte a la **restricció del principi de jurisdicció universal a Espanya** la reforma de la qual, aprovada el 2009, va establir criteris d'admissibilitat que dificulten la investigació i la persecució d'un crim sota aquest règim. D'altra banda, és important destacar la controvèrsia generada per l'ordre de detenció contra el president sudanès, Omar al-Bashir per crims de guerra i de lesa humanitat a Darfur emesa al març pel Tribunal Penal Internacional –la primera dirigida a un mandatari en funcions– així com la posada en marxa, durant l'any, de noves investigacions per part d'aquest òrgan judicial. El 2009 es van celebrar també judicis emblemàtics com, l'encara no conclòs, que afronta Radovan Karadzic, expresident de l'autoproclamada República de Sèrbia de Bòsnia i Hercegovina, davant el TPII, o el que es va dur a terme contra Kaing Guek Eav, àlies *Duch* a Cambodja. L'any va estar marcat també per algunes condemnes que suposen una fita en la lluita contra la impunitat, com la sentència a Alberto Fujimori, expresident de Perú, condemnat a 25 anys de presó. Cal recordar, finalment, la labor de les Comissions de la Veritat, algunes de les quals, com la de Libèria, van concloure el seu mandat amb un informe no exempt de polèmica en implicar la presidenta del país, Ellen Johnson-Sirleaf, i membres del Govern, entre d'altres.

Finalment, quant a la **dimensió de gènere en la construcció de pau**, 67 països van patir greus desigualtats de gènere, destacant particularment 34. Respecte a l'impacte de gènere dels conflictes armats, cal destacar les elevades proporcions que durant l'any 2009 va adquirir la **utilització de la violència sexual com a arma de guerra**, l'ús de la qual es va constatar en la majoria de conflictes armats actius actualment. En aquest sentit, van destacar per la seva especial gravetat els casos de la **RD Congo, Somàlia, Sudan, Myanmar i Sri Lanka**, entre d'altres. Paral·lelament a aquesta violència sexual, la violència de gènere i contra les dones també va ser una constant en tots els conflictes armats. Cal destacar la notorietat que aquest tema ha adquirit en l'àmbit internacional, la qual cosa s'ha traduït en la creació de nous mecanismes per abordar de manera més operativa la integració de la dimensió de gènere en la construcció de la pau i la intervenció en els conflictes armats mitjançant l'aprovació, per exemple, de dues resolucions del Consell de Seguretat de l'ONU que pretenien aportar mesures concretes per millorar la implementació de la resolució 1325 sobre les dones, la pau i la seguretat i la 1820 sobre la violència sexual com a arma de guerra.

En un àmbit menys institucional, **organitzacions de dones de la societat civil de diferents països afectats per conflictes armats van tractar de donar suport i impulsar processos de construcció de pau en els seus llocs d'origen.** S'han de destacar les iniciatives de dones a **Colòmbia, Índia, Pakistan, Afganistan i Turquia.** Així doncs, si bé els conflictes armats i la violència van continuar tenint greus impactes de gènere, en paral·lel es van desenvolupar nombroses iniciatives tant institu-

cionals com de la societat civil per incorporar la perspectiva de gènere i la veu de les dones a la construcció de pau. L'any 2010, durant el qual se celebra el desè aniversari de l'aprovació de la resolució 1325, pot representar una important oportunitat per enfortir l'agenda de gènere i construcció de pau, que Nacions Unides, governs i societat civil haurien d'aprofitar al màxim.